

Верховний
Суд

Відшкодування шкоди під час війни в ракурсі практики касаційного суду

Василь Крат,
суддя Верховного Суду, кандидат юридичних наук, доцент

27 вересня 2024 року

Регулювання?!

Постанова КЦС ВС від 20.06.2024 в справі № 216/5657/22

В ЦК України міститься незначна кількість випадків, за яких законодавець урегулював ті чи інші цивільні відносини дотичні до воєнних дій або воєнного стану. Наприклад:

оголошення фізичної особи померлою (стаття 46 ЦК України);

зупинення перебігу позовної давності якщо позивач або відповідач перебуває у складі Збройних Сил України або в інших створених відповідно до закону військових формуваннях, що переведені на воєнний стан (пункт 4 частини першої статті 263 ЦК України);

не вважаються примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншими рішеннями суду, а також робота чи служба відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан (абз. 2 частини 3 статті 312 ЦК України);

в умовах воєнного або надзвичайного стану майно може бути примусово відчужене у власника з наступним повним відшкодуванням його вартості (частина 2 статті 353 ЦК України).

Регулювання?!

Постанова КЦС ВС від 20.06.2024 в справі № 216/5657/22

Звісно, що норми, які стосуються відшкодування майнової шкоди та компенсації моральної шкоди, **неорієнтовані законодавцем на їх застосування для компенсації втрат внаслідок агресії, воєнних дій або воєнного стану.**

Майнова шкода з агресора

Постанова КЦС ВС від 20.06.2024 в справі № 216/5657/22

Зобов'язання про відшкодування шкоди - це правовідношення, в силу якого одна сторона (потерпілий) має право вимагати відшкодування завданої шкоди, а інша сторона (боржник) зобов'язана відшкодувати завдану шкоду в повному розмірі (див. постанову ОП КЦС від 05 грудня 2022 року в справі № 214/7462/20).

Підставою виникнення зобов'язання про відшкодування шкоди є завдання майнової шкоди іншій особі.

Як заподіюється майнова шкода? Майнова шкода, як свідчить зміст статті 1166 ЦК України, завдається порушенням належних саме особі особистих немайнових прав та/або майнових прав.

У разі встановлення конкретної особи, яка завдала шкоди, відбувається розподіл тягаря доказування: (а) позивач повинен довести наявність шкоди та причинний зв'язок; (б) відповідач доводить відсутність протиправності та вини (див. постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 13 липня 2022 року в справі № 753/15095/17 (провадження № 61-16500св20)).

Моральна шкода з агресора

Постанова КЦС ВС від 20.06.2024 в справі № 216/5657/22

У разі встановлення конкретної особи, яка завдала моральної шкоди, відбувається розподіл тягаря доказування: (а) позивач повинен довести наявність моральної шкоди та причинний зв'язок; (б) відповідач доводить відсутність протиправності та вини. Завдання моральної шкоди - явище завжди негативне. Проте з цього не слідує, що будь-яка завдана моральна шкода породжує зобов'язання з її відшкодування. Покладення обов'язку відшкодувати завдану моральну шкоду може мати місце лише за умови, коли шкода була викликана протиправною поведінкою відповідальної за неї особи (див. постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 25 травня 2022 року в справі № 487/6970/20 (провадження № 61-1132св22), постанову Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 05 грудня 2022 року в справі № 214/7462/20 (провадження № 61-21130сво21)).

Гроші виступають еквівалентом моральної шкоди. Грошові кошти як загальний еквівалент всіх цінностей, в економічному розумінні «трансформують» шкоду в загальнодоступне вираження, а розмір відшкодування «обчислює» шкоду. Розмір визначеної компенсації повинен, хоча б наближено, бути мірою моральної шкоди та відновленого стану потерпілого.

Моральна шкода з агресора

Постанова КЦС ВС від 20.06.2024 в справі № 216/5657/22

Наприклад, в Італії в судовій практиці застосовуються різноманітні критерії для компенсації немайнової шкоди втілені у відповідних таблицях (наприклад, таблиці суду м. Риму (https://www.tribunale.roma.it/allegatinews/A_24405.pdf)). Найбільш «авторитетним» вважаються Міланські таблиці (https://tribunale-milano.giustizia.it/cmsresources/cms/documents/Tabelle_milanesi_Danno_non_p_atrimoniale_ed._2021_2.pdf), які передбачають єдину систему розрахунку компенсації немайнової шкоди, що включає в себе як біологічну, так і іншу немайнову шкоду, зокрема, моральну.

Касаційний суд підкреслює, що в українській судовій практиці не застосовуються певні таблиці для визначення розміру грошової компенсації моральної шкоди.

Моральна шкода з агресора

Постанова КЦС ВС від 20.06.2024 в справі № 216/5657/22

При визначенні грошової компенсації моральної шкоди слід враховувати те, що:

дійсно внаслідок військової агресії рф проти України особа може зазнавати (зазнала) моральної шкоди;

законодавець в статті 23 ЦК передбачив відкритий перелік обставин, які враховуються судом при визначенні розміру грошової компенсації (характер правопорушення, глибина фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступінь вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування; інші обставини, які мають істотне значення, вимоги розумності і справедливості);

розмір грошової компенсації моральної шкоди завданій особі внаслідок військової агресії рф проти України може відрізнятися, залежно від того, на які обставини завдання моральної шкоди посилається позивач та які обставини враховані судом при визначенні розміру грошової компенсації моральної шкоди;

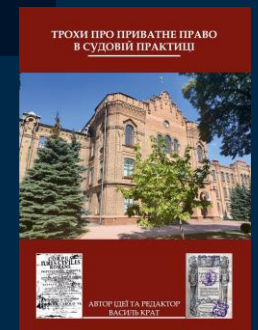
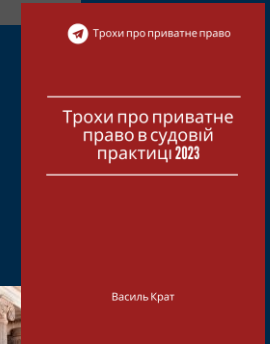
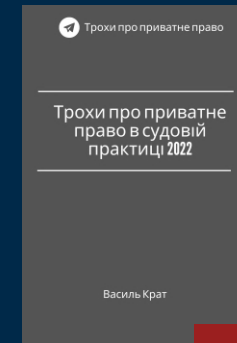
такими обставинами може бути, зокрема: смерть близьких осіб, каліцтво особи чи близьких осіб; місце проживання особи (різняється відчуття осіб, що проживають на території проведення бойових дій чи осіб далеко від цієї території); пошкодження або знищення рухомого майна; права які порушені внаслідок військової агресії рф проти України тощо.

Джерела

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в соціальній мережі Facebook за 2021 рік) / Редактор та упорядник В. І. Крат. – Київ, 2021. 234 с. URL: <https://t.me/glossema/2>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2022 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2022. 444 с. URL: <https://t.me/glossema/727>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2023 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2023. 662 с. URL: <https://t.me/glossema/1451>

Верховний
Суд

Трохи про приватне право:
<https://t.me/glossema>

Дякую за увагу!